

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

H. Smit, Barendrecht

Eeuwigheid en alomtegenwoordigheid

Mattheüs 18 : 10

„Want ik zeg u, dat hun engelen in de hemelen voortdurend het aangezicht zien van mijn Vader, die in de hemelen is.”

Dogmatisch en vervelend?

Het is wel mogelijk, dat iemand bij het lezen van de titel bij zichzelf zegt: Dat wordt een dogmatisch en vervelend artikel. Ik lees het dus maar niet. Daar hebben de dogmatici het in de loop van de tijden eerlijk gezegd ook wel wat naar gemaakt! Indertijd moesten wij ons bij de studie ook uitvoerig bezighouden met de „eeuwigheid Gods”. En daarbij werd dan een centrale positie ingenomen door de „definitie” van een zekere meneer Boëthius: Gods eeuwigheid is „een alles tegelijk omvattend en volmaakt bezit van een oneindig leven”. Je kunt het ook nog anders vertalen, maar dat laat ik maar zitten. Een prachtige formule. Maar..... wie het snapt mag opstaan! Ook over de „alomtegenwoordigheid Gods” kwamen geleerde zaken naar voren. Die laat ik maar weg, anders houdt u zeker op met lezen! Dan is het toch ook wel begrijpelijk, dat „eeuwigheid” en „alomtegenwoordigheid” door de kerkmensen werden opgeborgen op de zolder van de theologen! Laten die zich er maar druk over maken! Voor ons gewone mensen is het toch een onvruchtbaar zaakje! Wij gaan ons niet te buiten aan de hersengymnastiek van de theologen. Maar zo kunnen we een paar prachtige woorden toch helemaal kwijtraken! Woorden die helemaal niet „theologisch” zijn en die een veel groter bereik mogen en moeten hebben dan een functie in de hersengymnastiek van de geleerden!

Geen belet bij God voor de kleinen

In Matth. 18 waarschuwt de Here Jezus zijn discipelen, dat ze de kleinen onder de gelovigen niet mogen verachten. Ze mogen niet worden als de vorsten van deze wereld, die eerst de belangrijkste zaken afdoen, dan de wat minder belangrijke zaken, om dan misschien aan het einde ook nog toe te komen aan het verzoek van een onbelangrijk mannetje dat uiteindelijk óók nog tot hun rijk behoort. Zo mag het in de kerk niet zijn. Dan zou ook het gevaar dreigen, dat die kleinen worden ontmoedigd, dat ze boos worden, dat ze afhaken en zo ten val komen. Om dat vreselijke te verhinderen zegt de Here Jezus hoe het bij zijn Vader gesteld is ten aanzien van de kleinen die in Christus geloven. En dan komt dat prachtige vers 10!

Je zou hier kunnen denken aan de „ladder van Jakob” (Gen. 28 : 12-15). Ook daar de engelen die terwille van Jakobs zaak opklimmen tot God en van God weer afdalen. Engelen als dienende geesten, die uitgezonden worden ten dienste van hen, die het heil zullen beërven (Hebr. 1 : 14). En de Here bedoelt nu te zeggen, dat er voor de engelen, die juist deze kleinen hebben te dienen, bij de Vader nooit een verhindering is, nooit „belet”. Zij kunnen met de noden van die kleinen altijd en onverwijld bij de Vader terecht!

Volgens waanwijze uitleggers hebben we hier te doen met een „primitieve

Inhoud

- 313 Drs H. Smit,
Eeuwigheid en alomtegenwoordigheid
- 314 Drs H. Algra,
Kind en geloof
4. Kinderbijbels
- 315 Ds J. Kranenburg,
Pastorale Notities
- 316 Dr L. van Klinken,
Een pleidooi voor de
rechtsstaat (6)
- 317 Drs P. J. van Kampen,
The Last Battle
- 318 P. C. van Wijk,
Terloops...

voorstelling”, alsof God de engelen zou nodig hebben om achter het lot van de kleinen te komen! Deze opmerking is eigenlijk nogal dom! De Here bouwt zijn rijk, Hij alleen. Maar Hij schakelt ons in in de arbeid voor zijn Koninkrijk. Wij mogen zinvol arbeiden! Maar als we dat doen trekken we onze arbeid toch niet af van de eer en de heerlijkheid van de Vader? Geen sprake van! Maar zou de Here dan aan zijn engelen-knechten niet een prachtige en zinvolle dienst kunnen geven zonder dat dat in aftrek moet worden gebracht van zijn Goddelijke eer en heerlijkheid? Die gedachte kan alleen maar opkomen als je God en mens, God en engel ziet als concurrenten! Een gedachte van haat en hoogmoed, alsof de Here God moet aftreden, als wij ergens aan het werk gaan. Neen, laten we elke gedachte aan een „primitieve voorstelling” met kracht van ons afwerpen!

Het wonderlijke

Maar nu het wonderlijke! Als kind vroeg ik me altijd al af, hoe dat nu mogelijk kon zijn. Hoeveel kleinen zijn er

niet! En hoezeer zijn ze verspreid over de hele wereld! En hoeveel engelen hebben zich ten dienste van hen niet in te spannen! En hoe kunnen die engelen nu allemaal voortdurend het aangezicht van de Vader zien? En hoe kan de Vader nu voortdurend al die zaken aanhoren? Kan Hij dan alle dingen tegelijk? Kan Hij dan met zijn Goddelijke aandacht overal tegelijk zijn? Hoeveel gebeden worden er ook niet op één en hetzelfde moment naar Hem opgezonden?

Met dergelijke vragen zat ik dan. En ik heb ze ook wel eens gesteld! Kan God dan alles tegelijk? Kan Hij dan overal tegelijk zijn met zijn aandacht? En toen werd het me gezegd: Ja, Hij kan het. Want Hij is eeuwig en alomtegenwoordig!

En zo kwamen deze woorden van de theologenzolder af. Ze kwamen tot leven! En ze werden tot een levende troost voor de kleinen, ook voor het nog jonge kind dat met die vragen zat!

Ja, Hij kan het, want Hij is eeuwig en alomtegenwoordig! Praktische troost. Als je bidt behoef je niet bang te zijn, dat je gaat lijken op een bewoner van bepaalde landen, die in de rij moet gaan staan om – zo mogelijk! – een stukje brood te bemachtigen en die dan zo vaak mismoedig wordt in die lange rij, zodat hij in zijn moeheid maar afhaakt! Het aantal bidders is groter dan die lange, lange rij. Het aantal engelen is groter dan de grootste massa wachtenden. Maar toch komt onze nood rechtstreeks bij de Vader! Want Hij is zo anders dan die winkelier in dat hongerland! Hij is eeuwig en alomtegenwoordig!

Merkwaardig! Nu zitten we niet eens zo erg ver van Boëthius af. Ook wij hadden het in onze vraag over „alles tegelijk” en hoe de Here dat kon! Maar het is zo’n groot verschil of je dat in een starre formule tegenkomt of in de overdenking van het levende Woord van onze vertroosting!

Bij het levende Woord moeten we altijd blijven. Dan komen de starre woorden zo vaak tot echt leven. Dan komen ze van de theologenzolder af om ons te troosten! Ja, Hij kan het, want Hij is eeuwig en alomtegenwoordig!

En als we dan de omgekeerde volgorde voor ons hebben, waarbij we dus van die woorden hebben uit te gaan en waarbij we die woorden hebben uit te leggen? Laten we dan nagaan hoe ze in het evangelie (de Goede Boodschap) tot onze troost naar ons toekomen: de Here die altijd en overal tegelijk en allen tegelijk nabij kan

H. Algra, Den Helder

Kind en geloof

4. Kinderbijbels

Wat verwachten we van een kinderbijbel? Een lekker spannend boek waar de kinderen ademloos naar luisteren? Of moet de kinderbijbel zo letterlijk mogelijk de tekst van de N.B.G.-vertaling volgen? Trouwens: is een aparte bijbel voor de kinderen wel verantwoord?

Meer dan kennis

Bij de geloofsoverdracht gaat het niet alleen om kennis (verstand), maar ook om het gevoel (hart, omgang met God) en om het handelen (toepassen van Gods Woord), waarbij de ouders een voorbeeld-functie hebben (1). Daarom moet de bijbelvertelling zijn ingebed in een breder kader. Het gaat om meer dan alleen kennis van de feitelijke inhoud van de bijbel, ook de ‘religieuze beleving’ is van belang. In toenemende mate zullen kinderen actief moeten leren omgaan met betekenis en inhoud van de bijbelse boodschap. Zingen en het leren bidden (niet slechts als ‘formuliergebed’) horen naast het (actief) lezen uit de bijbel bij het bijbels onderricht.

Kritisch lezen

In onze kerken is het gebruik van de kinderbijbel bij de geloofsoverdracht algemeen aanvaard. Toch kunnen soms kritische kanttekeningen bij het gebruik van een aparte bijbel voor de kinderen genoteerd worden. „De HERE gaf ons maar één bijbel voor ouders en kinderen, voor geleerden en eenvoudigen, voor hen die vaste spijs kunnen verdragen en voor hen, die nog met melk gevoed moeten worden. De beste kind- of jeugdbijbel is de bijbel die de HERE ons zelf gegeven heeft” (2, blz. 54 e.v.).

Wie een blik slaat in de vele kinderbijbels die op de boekenmarkt zijn verschenen, komt tot de konklusie dat dit citaat van belang is om ter harte te nemen. Het is belangrijk om kinderbijbels kritisch te bestuderen. Veel meer dan in de N.B.G.-vertaling speelt in de kinderbijbel de visie van de vertaler (verteller) mee. En die visie staat in sommige kinderbijbels heel ver weg van de inhoud van de bijbel.

Naast elkaar

De kinderbijbel kan nooit de bijbel vervangen. Wie uit een kinderbijbel voorleest, zal zelf goed op de hoogte moeten zijn van de inhoud van de bijbel. Bovendien is het van belang dat kinderen gewend raken aan de taal van de N.B.G.-vertaling. De bijbel bevat teksten die ‘ingeprint’ moeten worden (Deuteronomium 6). Het is een taal die later on-

der de meest moeilijke omstandigheden houvast kan bieden. Daarom is het goed als kinderen al op jonge leeftijd vertrouwd raken met het taalgebruik van de bijbel.

Daarmee behoeft het gebruik van de kinderbijbel in het gezin niet te worden afgewezen. In onze tijd worden kinderen overal in hun eigen taal aangesproken. Zij mogen ook naar bijbelse geschiedenissen „in hun eigen taal” luisteren. De kinderbijbel mag echter nooit de enige gebruikte bijbel in het gezin zijn; er moet ook heel regelmatig uit de N.B.G.-vertaling worden gelezen.

Geen kinderbijbel voor alle leeftijden

Een veel voorkomend misverstand is dat er één kinderbijbel zou zijn voor alle leeftijden. Integendeel: kinderen groeien als het ware uit de jas van de ene bijbel naar de andere bijbel. Kleuters kunnen ademloos luisteren naar hun bijbel: de kleuterbijbel met eenvoudige verhalen die eindeloos herhaald worden. De kenmerken waaraan de vertellingen moeten voldoen werden in de vorige aflevering globaal vermeld. Kleuterbijbels bevatten een beperkt aantal bijbelse geschiedenissen. Naast de al tientallen jaren gebruikte kleuterbijbels door W. G. van der Hulst en door Anne de Vries zijn niet veel kleuterbijbels verkrijgbaar. Wel zijn er een aantal series, die bestaan uit losse delen. De serie ‘Wat de bijbel ons vertelt’ (N.B.G.) is daarvan de bekendste.

Van der Hulst en Anne de Vries leggen sterk de nadruk op het belang van een veilige wereld voor de kleuter, maar wijzen er tevens op dat God ongehoorzame mensen straft. Op deze kleuterbijbels is tegenwoordig veel kritiek; de verteltrant zou te moraliserend zijn (tot een christelijk waardensysteem opvoeden via de angst voor straf; (3). Hoewel met name Van der Hulst een nogal ‘moraliserende’ stijl van schrijven gebruikt gaat de karakterisering ‘angst voor straf’ in zijn algemeenheid te ver, gezien de aandacht die de auteurs (terecht) hebben voor de veilige basis die de kleuter nodig heeft.

Kinderbijbels

Voor kinderen die wat ouder zijn is de

'kleuterbijbel' (doorgaans bedoeld voor de leeftijd van 4 tot 7 jaar) niet meer geschikt; zij zijn aan de 'kinderbijbel' toe. Kinderen van een jaar of 7 geven soms zelf ook al aan „die verhalen nu al wel te kennen”. In tegenstelling tot de kleuter, die graag een verhaal eindeloos herhaald ziet, is afwisseling voor (oudere) kinderen belangrijk. Veiligheid en geborgenheid staan minder centraal dan bij de kleuter. Het leven is een ontdekkingsreis: kinderen op deze leeftijd staan meer open naar de buitenwereld en houden van verandering en van spannende geschiedenissen (b.v. de richters). Doordat in de kinderbijbel veel meer geschiedenissen staan dan in de kleuterbijbel is afwisseling ook beter mogelijk (Van der Hulst: kleuterbijbel 80 verhalen; kinderbijbel 200 verhalen). Ook de lijn van de geschiedenis in de bijbel gaat meer leven: de christelijke feestdagen kunnen als elkaar opvolgend begrepen worden. In tegenstelling tot de sprookjes zal het kind moeten begrijpen dat de bijbelse geschiedenis echte geschiedenis is. Kinderen gaan op deze leeftijd vaak al letten op de plaats van de bijbel in het gezin (gaat de televisie of de bijbelvertelling voor?).

Schriftgetrouw

De invloed van allerlei moderne theologische stromingen is in het hedendaagse godsdienstonderwijs nadrukkelijk (en vaak tegelijk subtiel) aanwezig. Een voorbeeld: „God vond het beter dat Abram ging verhuizen. God was bang dat hij anders teveel vastgeroest ging zitten aan al die regels, wetten en voorschriften in Ur. Hij wilde niet dat Abram steeds in de positie van ondergeschikte zou blijven. Gelukkig ging God met Abram mee. God is geen God, die van stilstaan houdt. De Baäl, dat is de vastgeroeste God, die zijn houvast zoekt in vaste regels. Zo is onze God niet!” (4). Diezelfde toon kan worden teruggevonden in veel moderne kinderbijbels. Daarom is het buitengewoon belangrijk om deze bijbels op hun schriftgetrouwheid te toetsen.

Aanvulling op het derde deel uit de serie 'Kind en geloof':

In het nummer van vorige week zijn in de kolommen boven de 'Pastorale Notities' de laatste regels weggevallen, waardoor het verband onduidelijk werd. Daarom volgen hier de volledige zinnen:

– De laatste zinnen van de eerste kolom van blz. 307 moeten als volgt luiden: „Kinderen van een jaar of 6 gaan naar achtergronden zoeken. „Hoe heeft God dat allemaal onthouden, wat Hij in de bijbel op wilde schrijven?” vroeg een 6-jarige jongen.

– De laatste zinnen van de tweede kolom op blz. 307:

– Eigenlijk hoop ik liever niet dat Hij van nacht komt, want dan heb ik de kadootjes voor moederdag helemaal voor niks gemaakt. Maar morgen kan natuurlijk wel. Dan heeft mamma de kadootjes tenminste.

De opstanding

In een veelgebruikte kinderbijbel wordt de kruisdood van Jezus gevolgd door de geschiedenis van de Emmaüsgangers. Het verhaal eindigt als volgt: „Het is helemaal niet afgelopen met Jezus. Het begint nu pas goed. En het leek net of die man van daarnet Jezus zelf was!” Het volgende hoofdstuk gaat over het lege graf. Wanneer de vrouwen ontdekken dat het graf leeg is zeggen mannen op de begraafplaats tegen hen: „Bij de levende mensen merk je wie Jezus is. Daar moet je zijn. Dit graf heeft niets met Jezus te maken. Wat Jezus voor jullie is, dat is niet kapot te maken!” Een man die plotseling binnenkomt merkt op: „Waarom zou het met de dood uit zijn? Jezus heeft het jullie altijd al verteld. Hij wilde de mensen vrij maken. Vrij van verdriet over doodgaan, vrij van keizers en koningen, vrij van tempels en priesters”. Plotseling denken de vrouwen en de discipelen dat 'die man' Jezus was en ze gaan hem achterna, maar kunnen hem nergens meer vinden. De geschiedenis eindigt als volgt: „Ze keken naar de wolken boven hen. Of hij daar misschien was. Maar Simon Petrus zei tenslotte: „Wat staan we hier naar de hemel te staren. Het komt nu op ons aan.....” (5)

Projectie

Hoewel in het hiervoor geciteerde ver-

haal de suggestie van de opstanding wel enigszins wordt gewekt, blijft dit feit in deze kinderbijbel bijzonder vaag. Pasen gaat verborgen achter mistflarden. Deze verteltrant wordt wel 'kindvriendelijk' genoemd, maar men kan zich afvragen of de vertellers werkelijk aansluiten op de belevingswereld van kinderen. De verteller lijkt meer moeite te hebben met de feitelijke opstanding van Jezus dan veel kinderen en projekteert die moeite op het denken van kinderen. Zou het voor kinderen die zo vroeg met twijfels opgezadeld worden later echt gemakkelijker zijn om te geloven? We vermoeden het tegendeel.

Welke kinderbijbel?

Enkele jaren geleden schreef mevrouw Vrijmoeth-de Jong voor 'Opbouw' een serie artikelen over kinderbijbels (6). De hier genoemde suggesties zijn grotendeels ontleend aan deze serie:

a) Let op de leeftijd van het kind; maak b.v. onderscheid tussen kleuter- en kinderbijbels.

b) Leen een paar kinderbijbels uit de bibliotheek en kijk hoe kinderen op de verhalen reageren.

c) Toets de inhoud van de verhalen op schriftgetrouwheid. Er zijn 'spannende' kinderbijbels met mooi uitgevoerde illustraties die bijbels gezien niet

J. Kranenburg, Rolde

Pastorale Notities

„The last temptation”

De afschuwelijke film, die overal zoveel opschudding veroorzaakt, is in deze rubriek al eerder ter sprake gebracht, door ds van den Brink. Ik deel zijn verontwaardiging en ik ben met hem van mening dat je dit wangedrocht niet behoeft te gaan zien om er een oordeel over te mogen hebben.

Toch waag ik mij aan de vraag of wij doorgaans op de goede wijze reageren en of wij wel de juiste argumenten gebruiken. Wél als het er alleen om gaat onder elkaar onze verontwaardiging te luchten, maar wij willen toch hen bereiken die de film vertonen of er naar gaan kijken en er geen bedenkingen tegen hebben. Onlangs bevond ik mij in een klein gezelschap, waarin ik de enige christen was. Iemand bracht deze film ter sprake en zei, niets te begrijpen van de felle reacties van christenen. De anderen deelden zijn

onbegrip en ik had het gevoel dat ze een beetje uitdagend naar mij keken. Ik beseftte dat ik met verontwaardiging niemand zou bereiken. Die hadden ze al genoeg ontmoet en het had hen niets gedaan. Ook met woorden als „godslastering” waren ze niet bereikbaar. Toch ben ik het gesprek wel aangegaan. Ik geef het verloop daarvan niet weer. Dit moet niet overkomen alsof ik meen, de goede formule te hebben gevonden. Gesprekken zijn zo uniek. Ik kan alleen zeggen dat ik argumenten heb gebruikt, die ook geldig zijn tegenover hen, die het geloof in de Here Jezus niet met ons delen. Ik merkte dat die argumenten het beter deden dan boosheid en verontwaardiging. Ik heb geprobeerd, mij te houden aan de woorden van de Meester, waarin Hij ons gebiedt het heilige niet voor de honden te werpen en paarden niet voor de

zwijnen en ik heb in elk geval gemerkt dat zij zich niet hebben omgekeerd in een poging om mij te verscheuren.

Zij vonden mijn argumenten niet onredelijk. Wat dit uithaalt weet ik niet en dat is ook niet mijn zaak. Ik vraag mij ook af of het aan ons nog in ruime mate ter beschikking staande gebruik van de grote media wel het goede kanaal is om ons bezwaar kenbaar te maken. De media zijn te zeer een uitdaging om grote woorden te gebruiken. Je kunt er niet iemand in de ogen zien en kalme woorden zeggen. Ze zijn te zeer berekend op de massa, die alleen schreeuwend bereikbaar is en teveel geschikt voor de grote mond.

Vandaar dat de Here Jezus er geen gebruik van maakte. Hij heeft niet geschreeuwd en niet getwist en men heeft op de pleinen zijn stem niet gehoord.

Niet op de pleinen, dat waren de kruispunten van twee straatjes, waar de mensen elkaar ontmoetten, zoiets als de media van zijn dagen.

verantwoord zijn. Let bij het vergelijken op een aantal belangrijke bijbelse geschiedenissen (de schepping, wie is Jezus voor ons, wordt de opstanding als feit verteld, hoe wordt over de wederkomst gesproken?).

d) Laat de kinderen tevens wennen aan het gebruik van de bijbelvertaling die wij doorgaans gebruiken en laat hen – als ze kunnen lezen – ook actief in hun eigen bijbel meelesen.

Geciteerde literatuur:

(1) M. Vrijmoeth-de Jong: Thuis geloven ze,

In: A. G. Knevel (redactie); In de kerk, uit de kerk (Kok, Kampen, 1988).

(2) Ds B. Telder: Reformatorisch leven (Buijten en Schipperheijn, Amsterdam, 1968).

(3) R. F. Smit (redactie): Kinderbijbels vergeleken (Bijbels museum, Amsterdam, 1979).

(4) F. Nabers in de Kerkbode voor Noord- en Zuid-Holland (serie over godsdienstonderwijs: 26 januari 1985).

(5) Karel Eykman en Bert Bouman: Woord voor Woord (Zomer en Keuning, Ede, 1982).

(6) M. Vrijmoeth-de Jong: Kinderbijbels (in: Opbouw, 29 juni tot 10 augustus 1984).

L. v. Klinken, Haarlem

Een pleidooi voor de rechtsstaat (6)

Naar aanleiding van dr. W. Aalders, „Luther en de angst van het Westen”.

Omdat Aalders in navolging van Luther het kwaad in de wereld benadrukt, staat hij zonder meer afwijzend tegenover de bevrijdingstheologen van onze dagen (van alle dagen). Deze willen de wereld bevrijden van het kwaad, alsof dat zo maar even te bereiken is. Aalders ziet daarin een overheersing van de kerk over de staat met als consequentie tirannie. Ik deel deze zienswijze, omdat men met prachtige idealen over gerechtigheid in deze wereld niet ver komt. Dat leidt inderdaad tot tirannie van allerlei dubieuze vormen van ethiek. Naar ik elders uitvoerig heb uiteengezet, staat onder meer Roscam Abbing een inkomensvorming voor op basis van zedelijke normen in tegenstelling tot een inkomensvorming gebaseerd op het prijs- en marktmechanisme. Naar ik toen getracht heb duidelijk te maken, onttaardt een dergelijke inkomensvorming in een volledige beheersing (betutteling) van (in) het economisch leven, met alle desastreuze gevolgen van dien, niet alleen voor de economie, maar ook voor de ethiek.

Ik ben het met Aalders op dit punt grotendeels wel eens. Ook de bekende prof. H. M. Kuitert heeft in dit verband de laatste jaren van zich doen spreken. Kuitert haalt de twee rijken-leer ook weer van stal in „Alles is politiek, maar politiek is niet alles” (uitg. Ten Have, Baarn, 1985, 219 blz., prijs f25,-). In de kerk gaat het niet om macht; in de staat, in de politiek gaat het volgens Kuitert enkel om macht. De kerk moet zich dus niet met de politiek inlaten, want dat is haar terrein niet, aldus Kuitert. Ze heeft er ook geen verstand van, geen deskundigheid daarvoor in huis, schrijft hij. De scheppingsorde is vol-

gens Kuitert door de zondeval niet geschonden om de eenvoudige reden, dat er volgens hem geen zondeval is geweest. God houdt volgens Kuitert de geschapen wereld in stand. Hij is daarvan ook de Bewaarder. Daarnaast is volgens hem God ook Verzoener en Verlosser. Er is bij hem dus een tweedheid in Gods bemoeienis: enerzijds met de wereld en anderzijds met de kerk. Een volledige scheiding van kerk en wereld dus. Het is duidelijk, dat Kuitert zich om deze reden ook afzet tegen de bevrijdingstheologen van vandaag (en ook hier: van alle dagen).

Bij Kuitert hebben in de politiek, in de staat wetenschappelijke kennis en ervaring het laatste woord. Het licht van Gods Woord hoeft in de politiek, in de staat (en de samenleving) volgens hem niet te schijnen, want de wereld is autonoom en zelfgenoegzaam. Met de Bergrede maak je in de politiek alleen maar brokken volgens Kuitert. Wanneer bij voorbeeld de overheid haar andere wang zou toekeren aan iemand, die haar slaat op de ene wang, zou zij haar taak niet verstaan en de chaosmachten vrij spel geven. De Bergrede bevat volgens Kuitert alleen maar geboden voor het individu. Ik ben dit laatste overigens grotendeels met Kuitert eens, al kan de Bergrede volgens mij ook politiek wel relevant zijn.

Nu is wel de opmerking gemaakt, dat de twee rijken, het rijk boven de zon en het rijk onder de zon of ook wel het rijk van Christus en het rijk der duisternis niet samenvallen met enerzijds de kerk en anderzijds de staat (en de samenleving). *De tegenstelling rijk van Christus en rijk der duisternis zit in elk menselijk hart en loopt dus dwars door kerk en staat heen. Ook in de kerk*

werkt het rijk der duisternis, dat weten we allemaal wel.

Niettemin zijn kerk en staat (of de wereld) te onderscheiden, ook al, omdat we in de wereld hoofdzakelijk (zeker nu) met ongelovigen te maken hebben. *Dat is volgens mij de reden waarom de twee rijken-leer van Luther weer van stal wordt gehaald in de discussies over kerk en politiek (of kerk en staatkundig- en maatschappelijk leven.*

Ook de opvattingen van de professoren E. Schuurman en B. Goudzwaard kunnen aan de hand van genoemde twee rijken-leer in het kort worden weergegeven. Schuurman en Goudzwaard vinden deze wereld bar en boos (en dat vind ik ook). De wereld zucht volgens hen onder het moderne vooruitgangsgeloof. Deze vooruitgang is het gevolg van de saecularisatie, schrijft Goudzwaard (volgens mij is vooruitgang niet per definitie het gevolg van de saecularisatie, maar zitten in de schepping wel vooruitgangsmogelijkheden; niet elke ontsluiting is ontsporing en in elke ontsporing zit nog iets van ontsluiting).

Wetenschap en techniek helpen deze wereld volgens Schuurman en Goudzwaard in velerlei opzicht de verkeerde kant op en betekenen op het ogenblik voor mens en samenleving (naast alle vooruitgang, die op allerlei gebied gemaakt wordt) een grote bedreiging. Nu bestrijd ik deze conclusie niet, maar maak wel de volgende opmerkingen.

Aalders en Schuurman gaan beiden in de richting van wereldmijding; beiden wijken af van de ene lijn van Abraham Kuiper, de lijn van „geen duimbreed” en van de lijn van Dooyeweerd, de lijn van de ontplooiingsmogelijkheden. Deze wereld ligt in het boze en er valt daarin niet veel te christianiseren, stellen beiden in feite. Goudzwaard wil deze boze wereld nog wel bestormen en haar met allerlei prachtige, radicale en christelijk-getinte idealen verbeteren. Zijn voorstellen missen echter doorgaans praktische zin en (de karavaan) de wereld trekt na kennisname van zijn opvattingen weer gewoon verder. Goudzwaard ziet kennelijk niet het verschil tussen kerk en staat, zou men kunnen zeggen. In deze boze wereld leven de meeste mensen niet naar God's wil en dan hebben hooggestemde, christelijk-getinte idealen geen enkele kans van verwerkelijkheid. Ik neem Goudzwaard kwalijk, dat hij doet alsof hij dat niet weet.

Ik kom tot afronding van deze artikelen-serie. Ik kom daarbij weer terug bij de twee rijken-leer van Luther en bij diens opvattingen over het boek Prediker. Ik zou bij Luther willen aansluiten, omdat hij één en ander principieel juist heeft gezien naar mijn mening. Het volgende daarvoor ter verklaring. De wereld verschaft ons weerbarstig materiaal en in de wereld kunnen we niet zomaar aller-

lei bijbelse normen of idealen toepassen. Naar is gebleken komt daar in de praktijk weinig van terecht. Wat is er van de christelijke wetenschap (de Vrije Universiteit) bij voorbeeld uitgegaan in deze wereld? Bar weinig naar mijn mening. Moeten de opvattingen van Goudzwaard doorgaan voor een christelijke „tableau economique”? Het lijkt er niet op, alleen al niet omdat zijn opvattingen praktische zin missen. De wereld heeft betere oplossingen aangedragen; het klinkt niet bemoedigend, maar het is gewoon zo. Niettemin belijd ik met Goudzwaard, dat Christus alle macht heeft in hemel en op aarde.

Wij leven in deze wereld, al zijn wij niet van deze wereld. God houdt deze wereld in stand en zorgt ervoor, dat de chaosmachten niet definitief de overhand krijgen. De opgaande zon staat daar borg voor, aldus Luther. Van de natuur, de scheppingsorde blijft God de Bewaarder. Hij verlost ons, de gelovigen van alle nood en zal ook de natuur, de scheppingsorde verlossen. Dit laatste laat nog op zich wachten. De schepping zucht nog, is nog in nood. Gods scheppingsorde is door de zondeval heengekomen; er is ook na de zondeval met deze orde te leven, zelfs in ongeloof, omdat God het kwaad tempert, in toom houdt, zolang Hij wil. De wereld, de ongelovige wetenschap is in staat allerlei wetmatigheden van Gods scheppingsorde te ontdekken; deze stuit telkens op allerlei structuren, die daarin door God zijn gelegd. Daarin ontspoord de wereld ook menigmaal. De wereld verdraagt het niet, dat in alles naar God's wil moet worden geleefd. We zullen daarmee rekening hebben te houden, hetgeen onder meer betekent, dat het bereiken van gerechtigheid in deze wereld maar zeer ten dele lukt. Het lukt zeker niet, wanneer we (zoals bij voorbeeld Roscam Abbing en Goudzwaard doen) met allerlei idealistische oplossingen aan komen zetten, die te zeer wissels trekken op de goedheid van de mens. Die goedheid is er in de praktijk gewoon niet.

Het inrichten van staat en samenleving dient ervan uit te gaan, dat de mensen zondaars zijn. Alleen dan ontstaat er een enigszins leefbare samenleving. Voor deze samenleving wat betreft de produktie en consumptie, de economie dus, moeten we daarom niet uitgaan van de ethiek of allerlei hooggestemde idealen of verwachtingen, maar van het ruilverkeer als grondslag voor de economie. Daarin komt namelijk naar voren wat de mensen werkelijk willen, hetzij goed, hetzij kwaad.

Over ethiek heerst geen eenstemmigheid onder de mensen. Over rechtsregels, die overigens aan de ethiek ontspringen, wel, omdat deze door de samenleving via de daarvoor geëigende organen (het parlement onder andere) zijn aanvaard. Wetgeving is een belangrijke aangelegenheid om aan de on-

gebondenheid van de mensen paal en perk te stellen. Wanneer de staat zich met ethiek of met allerlei ideologische aangelegenheden bezig houdt, ontstaat in de kortste keren de staatsideologie, dat wil zeggen tirannie.

In Rusland zien we dat dan ook prompt gebeuren. We zagen het ook in Babel, aldus schreef onlangs iemand. De tirannie brak daar even door toen Nebukadnezar een gouden beeld maakte en van iedereen in zijn rijk eiste deze te aanbidden. Sadrach, Mesach en Abednego voorkwamen door hun weigering het beeld te aanbidden, dat de staatsideologie (of staatsgodsdienst) definitief werd ingevoerd en *zij bouwden mede op deze wijze in gustige zin aan de cultuur in Babel. Zij waren in politiek opzicht in Babel zoutend zout.*

Onze houding in deze wereld moet dan ook aldus zijn, dat we *niet opgaan in de wereld, maar dat we ingaan op de wereld*, dat wil zeggen op de problemen in de wereld, aldus dezelfde schrijver van onlangs. De mensen in de wereld oriënteren zich hoofdzakelijk op hun eigen belang, zeker wat betreft hun maatschappelijk gedrag. Doorgaans hebben ze ook geen andere oriëntatie, omdat voldoende informatie voor een ander gedrag ontbreekt. Bij de inrichting van de samenleving (ook bij de wetgeving) zullen we daarvan moeten uitgaan, willen we niet verzanden in ethicisme.

Al zijn wij als christenen in deze wereld, dan hoeven wij de stijl van deze wereld nog niet over te nemen. Dat mogen wij namelijk nooit, daarin is de Bijbel duidelijk genoeg.

Schuurman en Goudzwaard hebben naar mijn mening niet een voldoende goed zicht op de verhouding van de twee rijken, die Luther onderscheidt: het geestelijk en het wereldlijk regiment. De eerste auteur wil de wereld min of meer mijden, althans ziet de hedendaagse cultuur als een Babelcultuur, waarin de christenen ballingen genoemd moeten worden.

In Jeremia 29 : 4-7 en 11 worden de Israëlieten in Babel echter opgeroepen huizen te bouwen, tuinen aan te leggen, zonen en dochters te verwekken en de vrede voor de stad te zoeken, want in haar vrede zal uw vrede gelegen zijn. De drie bekende bijbelse figuren uit Daniël 3, Sadrach, Mesach en Abednego bekleedden belangrijke openbare ambten in Babel en *bouwden mee aan de cultuur in Babel, aan de cultuur van de wereld dus.*

Nu weet Schuurman dit ook wel, maar waarom dan de christenen van nu ballingen in de hedendaagse cultuur genoemd? Wetenschap, organisatie en techniek worden in de opvatting van Schuurman (en ook door anderen) verzelfstandigde machten genoemd, die voor de mensheid steeds meer onder meer bedreigend zijn.

Maar zijn deze machten wel zo verzelfstandigd? *Zij bestaan alleen zolang God het wil.* De (onder meer economi-

sche) ontwikkeling voor betreffende gebieden zorgt ervoor, dat op de resultaten van wetenschap, organisatie en techniek steeds weer correcties nodig zijn, moeten worden aangebracht. De bedreigende ontwikkeling moet naar mijn mening niet als een noodlot worden beschouwd, ook al ontken ik de bedreiging niet. *Maar de scheppingsorde zorgt voor veel bijsturing en de scheppingsorde is bovendien in Gods hand.* Het radicale idealisme van Goudzwaard heb ik reeds besproken. Het leidt naar mijn mening tot tirannie. Ik wil de verschillen met Schuurman en Goudzwaard niet opblazen, groter maken dan ze in feite zijn, maar beiden zetten ons wel op het verkeerde been.

Aalders en Schuurman zullen de meeste aanhang hebben in bevindelijke kring, dat wil zeggen in kringen, die Abraham Kuyper gemist hebben (onder meer Gereformeerde Bond, Nederlands Hervormde Kerk, Christelijk Gereformeerde Kerk).

Goudzwaard zal zich thuisvoelen bij de zogenaamde bevrijdingstheologen van vandaag en de aanhang van deze theologen in de vrijzinnige hoek van onder meer de (synodaal) Gereformeerde Kerken in Nederland, de grootste hoek zo langzamerhand van deze kerken, neem ik aan.

De zogenaamde bevrijdingstheologen willen zelf het vredesrijk van God op deze aarde tot stand brengen, onder meer door met geweld onrechtvaardige overheden omver te werken. Wat ze bereiken is meestal een nieuwe dictatuur, een nieuwe tirannie. Tegen onrecht mag, ja moet krachtig stelling worden genomen. Maar voor revolutie, voor opstand is meer nodig, dan onrecht van de kant van de overheid.

Luther heeft met zijn twee rijken-leer ook willen benadrukken, dat God zijn vredesrijk sticht en dat deze niet tot stand komt door onze inspanningen, hoe goed bedoeld ook.

Men zou het wellicht ook aldus kunnen uitdrukken, dat de bevrijdingstheologen de kerk weer willen laten heersen over de staat. Men hoeft geen aanhanger van Kuitert te zijn om in te zien, dat dat het teruggedraaien van de geschiedenis is. Het gevolg zal zijn: tirannie.

Nogmaals: over ethiek, over gerechtigheid bestaat in de wereld, in de maatschappij geen eenstemmigheid en daarom moet de staat daartegenover terughoudend zijn.

Ik ben mij bewust niet alle aspecten te hebben besproken van de consequenties, die voortvloeien uit het gemaakte en door mij aanvaarde onderscheid: geestelijk en wereldlijk regiment. We dienen er echter wel voor te waken dit leven te verdelen in twee helften, die niets met elkaar te maken hebben. In „Christus en cultuur” (uitg. Wever, Franeker, 1978, p. 78 e.v. en p. 90) waarschuwt professor K. Schilder daar

onder meer voor. Gelovigen en ongelovigen hebben volgens hem een zekere band. Zowel gelovigen als ongelovigen verrichten beide culturele prestaties; ze kunnen niet zonder elkaar. Deze band van het bij elkaar zijn noemt Schilder de *sunousia*. *Beide zijn gebonden aan het te bewerken materiaal en de wet van dat materiaal*. Daarin verschillen gelovigen en ongelovigen niet.

„Het leven is nog niet uiteengegaan in hel- en hemelvormen. God heeft alle krachten nog ingebonden. Ook de kracht van de satan. Het is nog steeds zo dat wie God dient en God niet dient, tegelijk werken aan één cultuurfragment. Dan hier, dan daar. Die twee: ge-

lovigen en niet-gelovigen zijn geografisch niet te scheiden in de wereld: Christus houdt hen nog bijeen. Er is in deze gemengde, weerhouden wereld nog constructiemogelijkheid. Ook waar constructeurs geen mensen Gods zijn. Geen enkele ark werd ooit gebouwd door Noachs familie alleen. Hand- en spandiensten verrichten steeds ook de kandidaten van de dood”, aldus Schilder.

Niet Satan, niet Babel heeft alle macht in hemel en op aarde. Dat heeft Christus, die in Openbaring 22 : 21 zegt: Ik ben komende. In de zogenaamde bevrijdingstheologie heeft men daarvan geen notie. Ook in de Babelcultuur zijn Gods kinderen rentmeesters voor Zijn aanzicht.

P. J. van Kampen. Eck en Wiel

The Last Battle

Ook voor wie de gemeenteleden in Dordrecht enigszins meent te kennen valt het niet mee om de figuren op het toneel te herkennen. De meisjes en jongens zijn muizen, of honden, of een heel overtuigend gespeelde geslepen kat. De ouderen zijn een eenhoorn, die ronddanst en tenslotte met veel overgave sterft, of een aap die in zijn gedrag eensdeels sinister en eensdeels lachwekkend is. Of een heel pathetische ezel, of een heel stoere en waardige (en baardige) centaur, war ik met enige moeite een goede vriend in herken. En weer anderen staan in het begin van het stuk op het toneel, zingen een lied over „Narnia” en gaan vervolgens opzij, „in de orkestbak”, de teksten van alle spelers uitspreken.

Narnia

Nee, het valt niet mee om de gemeenteleden snel te herkennen, maar wie het toneelstuk volgt zal er wel – als hij/zij dat al niet wist, natuurlijk – geleidelijk aan achterkomen dat het stuk méér dan vage echo's van het Bijbelverhaal kent. En dat klopt ook.

Het toneelstuk *The Last Battle, De Laatste Slag*, is gebaseerd op een gelijknamig boek van de Engelse schrijver C. S. Lewis; of, liever gezegd, op het zevende en laatste boek van een zeventalige serie over het land Narnia. In die serie, als kinderboeken bedoelde, werken gaat het om kinderen die uit Engeland naar dat sprookjesland gaan. Ze zijn daar onder spannende en gevaarlijke omstandigheden in aanraking gekomen met de Witte Heks, die het kwaad belichaamt. En ook met Aslan, de leeuw, die door miljoenen lezers van de Narnia-boeken is geassocieerd met Christus. Miljoenen lezers, zei ik net, want zoveel lezers heeft de serie wereldwijd stellig gevonden. Zoals ik in m'n eigen boekenkast ook al die verschillende uiteenzettingen van de preciese literaire (en geestelijke) inhoud heb staan.

Welnu, het laatste deel van de serie heet dus *De Laatste Slag*. Het speelt aan het einde der tijd in Narnia. Daar

vindt een ezel een leeuwehuid die in het water drijft. De (uiteraard) onnozele ezel wordt geadviseerd de huid eens aan te doen. Dat is de suggestie van de geenszins onnozele aap Shift, die al snel merkt welke onvermoede mogelijkheden er zijn om al je wensen te laten vervullen, als de andere dieren geloven dat Aslan, hun heer, terug is! Er is dus een valse Aslan gekomen, plus zijn profeet; deze situatie leidt tot een hele serie dramatische ontwikkelingen, de dood van een deel van het woud, de invasie van Narnia door vijanden, het ingrijpen van de echte leeuw. Preciezer vertel ik het niet; daar kunt u zelf achter komen, als u gaat kijken naar het stuk.

Nog een keer

Het is al weer even geleden dat een aantal leden van de gemeente van Dordrecht op de gedachte kwamen om dat gegeven eens te laten uitvoeren. Naar ik meen, had men eerst vooral de kinderen op het oog, die nog steeds in groten getale op de planken staan. En die het fantastisch knap doen! Maar ook groteren en volwassenen kwamen erbij en zo is het geheel uitgegroeid tot een zeer volwassen produktie, die naar schatting ruim twee uur duurt.

Toen wij het de laatste keer bekeken,

vonden we alle vijf (ouders + kinderen) dat het stuk erg goed was opgezet en ook prima uitgevoerd! Allerhande stukken uit het stuk waren onmiddellijk duidelijk, waarbij het ongetwijfeld helpt, als kijkers het boek al kennen.

De uitverkochte zaal bij de vorige uitvoeringen geeft aan dat velen hetzelfde gevonden hebben. Inmiddels heeft, eveneens met groot succes, de Dortse gemeente ook op het Flëvofestival op de planken gestaan. Waarvan acte, alsmede van een paar zeer lovende kritieken, o.a. in het dagblad „Trouw”. Het lijkt (net als een paar keer geleden, overigens!) de laatste keer te worden dat *De Laatste Slag* wordt uitgevoerd. Wie er nog kennis van wil nemen moet dus enige spoed betrachten en snel kaartjes bestellen. Voor gezinnen met (niet al te kleine) kinderen is het m.i. zeer aanbevelenswaardig om een mid-dagje Dordrecht te overwegen. Wat de leden van de gemeente betreft, veel complimenten voor alle inzet en voor alle getoonde vaardigheid, in spel, regie, costuums maken, decor ontwerp etc.

Van ons mogen jullie dit stuk nog vaak uitvoeren. Of een ander stuk!

Naar we hopen, zal de – ongetwijfeld grootscheepse – voorbereiding niet bij voorbaat jullie enthousiasme voor een volgende keer dempen. Een voorzover mijn geheugen reikt, unieke zaak in ons gemeentelven heeft, naar ik hoop, zo een enigszins waardige vermelding gekregen.

Zaterdag 5 november 1988 schouwburg Kunstmin, St. Jorisweg 76, Dordrecht; aanvang half vier, zaal open drie uur.

Kaarten zeven en een halve gulden. Bestellen en inlichtingen: Jannie Kleingeld, tel. 078-135625; Ineke van Heusden, tel. 078-145101.

P. C. van Wijk, Zaltbommel

Terloops...

Ik ging naar Bommel...

Eén van de bekendste gedichten van Martinus Nijhoff is het volgende:

Ik ging naar Bommel om de brug te zien.
Ik zag de nieuwe brug. Twee overzijden
die elkaar vroeger schenen te vermijden,
werden weer buren. Een minuut of tien
dat ik daar lag, in 't gras, mijn thee
gedronken,
mijn hoofd vol van het landschap wijd
en zijd –
laat mij daar midden uit de oneindigheid
een stem vernemen dat mijn oren klonken.

Het was een vrouw. Het schip dat zij bevoer kwam langzaam stroomaf door de brug gevaren.
Zij was alleen aan dek, zij stond bij 't roer.

En wat zij zong hoorde ik dat psalmen waren.
O, dacht ik, o, dat daar mijn moeder voer.
Prijs God, zong zij, Zijn hand zal u bewaren.

Over de uitleg van dit gedicht is al heel wat geschreven. Hierop kom ik later nog eens terug. Ik wil nu even wijzen op enkele andere gedichten van Nijhoff, zijn psalmberijmingen.

Nijhoff hield van het groene landschap, dat hem goed bekend was. Hij had een zus in Bommel wonen, die hij regelmatig bezocht. Het is waarschijnlijk, dat hij op de stadsdijk wel eens heeft staan kijken naar de bouw van de verkeersbrug. De bouw van deze brug was destijds voorpaginanieuws: de eerste grote verkeersbrug in Nederland van ruim 900 meter. Toen de grootste, vandaag de smalste en gevaarlijkste verkeersbrug.

Over het groene landschap staat in de berijming van Psalm 23: 'Groen is het land waarin Hij mij doet komen...' God wijst de gelovigen rechte wegen en daarom moeten we 'Hem... prijzen om zijn zegen' (slotregel Ps. 23:1). De vrouw aan dek deed dat. Zij zong: 'Prijs God...'

Belangrijk is het ook te letten op de achtste regel. In 1 Samuël 3:11 lezen we (oude vertaling): '... dat al wie het hooren zal, dien zullen zijn beide ooren klinken.' Een weinig voorkomende uitdrukking, waaraan Nijhoff ongetwijfeld gedacht zal hebben.

De woordkeus in het gedicht van Nijhoff is dus ook in andere gedichten van hem terug te vinden. Om nog een voorbeeld te noemen: In Psalm 16:1 zingen we:

Bewaar mij, want ik schuil bij U, of God.
Gij zijt mijn Heer, en mijn geluk is zeker.
Gij maakt bestendig mijn voorspoedig lot,
Gij zijt mijn heil, mijn erfdeel en mijn beker.
Gij deelt mij toe zo lieflijke landouwen
dat mijn hart in mij opspringt bij
't aanschouwen.

In die liefelijke landouwen bevond de dichter zich, toen hij in 't gras lag bij Bommel, zijn hoofd 'vol van het landschap wijd en zijd'.

—o—

Het gedicht van Nijhoff is een merkwaardig gedicht en de vraag is wat letterlijk moet worden genomen en wat niet. In hoeverre ging het echt om de nieuwe brug? De twee overzijden, die elkaar vroeger schenen te vermijden, zouden dan de Bommelerwaard en de West-Betuwe zijn. Van een vermijden was eigenlijk geen sprake, want een veer heeft beide zijden van de rivier al meer dan 1100 jaar verbonden. Maar, zoals gezegd, hoop ik op de uitleg nog eens terug te komen.

Het gedicht is ook een vroom gedicht; het spreekt van Gods bewarende hand. Als je vandaag over deze, soms levensgevaarlijke, brug rijdt, is het goed daaraan te denken. Over een aantal jaren wordt deze brug afgebroken, nadat er een nieuwe is gebouwd. Ook dan kun je nog naar Bommel gaan om de brug te zien. Maar de schippersvrouwen op het dek zijn er niet meer. En als er nog psalmen gezongen worden op de schepen, die er varen, zal het niet meer te horen zijn. Vandaag al overheerst het

lawaai van het verkeer en straks zijn er geluidswanden, zodat je vanaf de brug geen gras en landouwen meer kunt ontdekken. Zelfs zal de mooie Sint-Maarten niet meer te zien zijn vanaf de verkeersweg.

Maar in gedachten kunnen we het 'de moeder de vrouw' blijven na zeggen: 'Prijs God, Zijn hand zal u bewaren'.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Amersfoort

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op kandidaat F. R. Bruintjes te Leerdam.

Ned. Geref. Kerk van Krommenie

Het adres van de diakonie luidt: J. Havik, Rietwijkstraat 29, 1566 TG Assendelft.

Ned. Geref. Kerk van Breukelen

Het adres van het scribaat luidt als volgt: F. Vonk, Rietland 9, 3621 GZ Breukelen. Tel.: 03462-63460.

Ds H. J. van der Kwast

Het nieuwe adres van ds Van der Kwast luidt: Etna 15, 1186 CM Amstelveen, tel. 020-416056.

Ds G. Roukema

Het nieuwe adres van ds Roukema luidt: Doeckendaal 22, 6715 JH Ede, tel.: 08380-22304.

Ned. Geref./Chr. Geref. Kerk van Lelystad

De kerkeraad heeft voor de tweede maal een beroep uitgebracht op ds J. van Mulligen te Amsterdam, welk beroep door hem werd aangenomen.

Centrale Diakonale Conferentie 1988

Uitnodiging voor de Centrale Diakonale Conferentie 1988 van de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Ds W. G. Rietkerk zal spreken over het onderwerp DIAKONAAT en KERK-JEUGD.

Er is de laatste jaren veel gesproken en geschreven over jongeren, die de kerk van hun ouders verlaten. Meestal en niet onterecht wordt dan vooral aandacht gegeven aan vragen met betrekking tot de overdracht van de inhoud van het christelijk geloof door ouders aan hun kinderen. Vandaag willen wij met elkaar nadenken over de zorg van het diakonaat over de kerkjeugd. De diakonale gestalte, die de gehele gemeente moet vertonen, in de bediening van de barmhartigheid van Christus. De kerk als pastorale gemeenschap is immers ook altijd diakonale gemeenschap.

KOLOFON

Redactie

Drs H. Algra
T. Hoekstra
Drs H. de Jong
Drs P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds K. Muller
Ds E. R. Postma
M. J. F. van der Wal

Adres van de redactie:

Ds K. Muller, Oude Veenscheiding 15, 8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476.

Kerknieuws/Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal, Brugakker 60-17, 3704 RA Zeist. Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie:

Postbus 84, 3956 ZS Leersum. Tel. 03434-54288. Gironummer 404945 t.n.v. Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging:

Aanmelding door overschrijving van min. f25,- contributie.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs:

(bij vooruitbetaling):
f52,- per jaar of f28,- per half jaar. Voor studenten f42,- per jaar. Buitenland f74,- per jaar of f99,- per luchtpost.

Advertentieprijs:

50 ct. per mm. Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen“, Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist. Tel. 03404-22452. Postbus 244, 3700 AE Zeist.

De vraag is „Ontfermt de gemeente zich over haar kinderen en biedt zij geborgenheid?“.

Vanuit het werk van l'Abri is ds Rietkerk als weinig anderen met deze vraag gekonfronteerd.

De samenstelling van het forum i.v.m. de bespreking van het onderwerp is nog niet bekend.

Het middagedeelte zal door de Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk worden verzorgd.

De conferentie zal zaterdag 5 november a.s. worden gehouden in de Jeruzalemkerk, Troosterlaan 65, 3571 NN Utrecht, telefoon 030-715311. Er is voldoende parkeergelegenheid.

Na ontvangst met koffie (kerk open plm. 9.15 uur) zal de heer C. Huizinga om 10.00 uur de conferentie openen.

Het Centraal Diagonaal Comité zoekt u per deelnemer f15,- over te maken op postgiro 2817366 t.n.v. penningmeester Centrale Diakonale Conferentie Ned. Geref. Kerken te Amersfoort. Voor de lunch en de koffie wordt gezorgd.

Wij verzoeken u in verband met de te treffen voorbereidingen vóór 24 ok- 319

tober a.s. aan de diakonie van de Ned. Geref. Kerk, p/a dhr. T. Busstra, Spinozaweg 8, 3532 SG Utrecht kenbaar te maken met hoeveel personen u aan deze conferentie wil deelnemen. Tel. 030-935038.

Zending op Soemba

Verantwoording ontvangsten jan. t/m sept. 1988

In juni wenste ik U en mezelf een goede vakantie toe, maar voorspelde ik een slechte periode voor de Zendingkas. Mijn voorspelling is erger uitgekomen dan gevreesd.

Op 30 september zou er globaal 9/12 van f92.500,- is ca. f69.375,- hebben moeten binnen zijn, en over een paar duizend gulden val je daarbij niet.

Maar als er dan van de kerken, die toch vele malen werden opgeroepen als het oudste zendingsveld van de Gereformeerde Kerken te blijven ondersteunen, tot 30 sept. slechts f39.338,15 van die begrote f92.500,- is ontvangen en f7.825,10 van individuele brs. en zrs. dus f47.163,25 totaal, dan ben je blij over zoveel bijdragende particulieren en extra bescheiden over ons Kerkverband.

Het tekort is dus nu al f22.211,75, bovendien moet er nog f23.125,- voor de laatste drie maanden komen, dus f45.336,75 tot 31 december 1988.

Hier stoppen de woorden en spreken de cijfers.

J. H. Bosman

Giro 1687238 t.n.v. penningm. Zending op Soemba te Hazerswoude.

Themadag: Beloofd is beloofd

Geloven is leven uit de belofte. Maar hoe sluiten Gods beloften aan bij wat een gelovige in de praktijk ervaart? Heb je iets aan je geloof? Ervaar je er iets bij? In de ontmoeting met allerlei evangelischen krijgt deze *ervaring* van het geloof steeds meer aandacht. Hoe moeten wij hier mee omgaan?

Op 19 november a.s. houdt het Nederland Gereformeerd Jeugdwerk hierover een themadag in Nijkerk, gebouw „De Schakel”. Deze dag duurt van 10.00 tot 16.00 uur en kost f40,-. Van niet-werkenden wordt de helft gevraagd, terwijl leden van een jeugdvereniging nog eens f5,- korting krijgen als ze met drie of meer komen. Voor deze prijs krijgt men koffie, een lunch en een informatiemap aangeboden. Plus natuurlijk een zinvolle dag, waarop de volgende sprekers hun zegje zullen doen:

Drs Arnold van Heusden (dir. E.A.)

Ds Willem Smouter van Rijswijk (voorz. NGJ)

Dhr. C. Huizinga (oud-voorz. Ned. Bond van Geref. Jongelingsver.)

Dhr. P. C. van Wijk (eerste voorz. GLJC = NGJ)

De eerste twee zijn de eigenlijke sprekers, de laatste twee hebben 's middags met hen zitting in een forum.

Voor nadere inlichtingen: drs R. Venderbos, tel. 071-156072 en ds W. Smouter, tel. 070-997649.

Met het oog op de lunch en de informatiemap is opgave van te voren vereist! Tot 1 november is inschrijving mogelijk bij dhr. D. van der Molen, Socratesstraat 58, 7323 PG Apeldoorn, tel. 055-664609.

Themanummer Bezinning over identiteit van het christelijk onderwijs

Van het christelijk onderwijsblad Bezinning dat zich ten doel stelt vanuit een bijbelse visie voorlichting te geven over actuele ontwikkelingen in het christelijk onderwijs, verscheen in september een nummer met als thema: De identiteit van het christelijk onderwijs.

In dit nummer staan de volgende vragen centraal:

1. In hoeverre is het bijbels uitgangspunt bepalend voor het eigen karakter (de identiteit) van het christelijk onderwijs?

2. Wat zijn de oorzaken van de vervaging van de identiteit van vele christelijke scholen?

In een vervolgnummer, dat eind oktober verschijnt, wordt de betekenis van het bijbels uitgangspunt voor de identiteit van het christelijk onderwijs nader uitgewerkt voor verschillende vakken. Verder zal in het oktobernummer met name aandacht gegeven worden aan het godsdienstonderwijs, een vak dat op vele christelijke scholen voor voortgezet onderwijs vragen oproept. Ook zal in het oktobernummer ingegaan worden op de vraag hoe ouders mee kunnen helpen bij het bewaren van de identiteit van de school.

Zowel het septembernummer als het oktobernummer kunnen besteld worden door f2,50 per nummer over te maken op girorekening 2974537 t.n.v. Administratie Bezinning te Amersfoort, onder vermelding van het gewenste nummer (beide nummers samen f4,-).

Op zondagmorgen 16 oktober is onze lieve moeder en oma

MARTHA STUTVOET-DE VRIES

vredig in de Here ontslapen, zij werd bijna 87 jaar oud.

15 Jaar woonde zij in het bejaardencentrum „Ekelhof” in Eindhoven, waar zij in haar laatste levensfase met de grootste liefde en toewijding werd verzorgd.

Laren: R. H. T. Stutvoet
C. M. Stutvoet-Joanknecht
Enschede: D. W. Steendam
H. W. Steendam-Stutvoet
P. Piepers
M. Piepers-Steendam
Mirjam, Esther
Warffum: S. Steendam
A. Steendam-Smit
Ineke, Annemiek

Corr. adres: Hoefloo 11, 1251 EA Laren

De begrafenis heeft inmiddels plaatsgevonden.

De kerkeraad van de Ned. Geref. Kerk te Hardinxveld-Giessendam deelt mede, dat op 17 oktober 1988 in zijn Here en Heiland is ontslapen broeder

K. NEDERVEEN

Met dankbaarheid denken kerkeraad en gemeente terug aan het vele en vaak moeilijke werk dat hij als ouderling heeft mogen verrichten. We vertrouwen en bidden dat de Here de familie in dit verlies zal troosten.

A. W. van Eijk, praeses
J. C. Nederveen, scriba

In volle zekerheid des geloofs is door de Heere tot zich genomen onze lieve vader en zeer geliefde grootvader en overgrootvader

KORSTIAAN NEDERVEEN

Sinds 29 november 1983

weduwnaar van Klazien van Ballegooijen

Zijn dienend leven werd beëindigd op de leeftijd van 87 jaar.

Psalm 90: 1 N.B.

*Gij zijt geweest, o Heer en Gij zult wezen
de zekerheid van allen die U vrezen.
Geslachten gaan, geslachten zullen komen:
wij zijn in Uw ontferming opgenomen.
Wij mogen bouwen op de vaste grond
van uw beloften en van uw verbond.*

Jan en Gré Nederveen
Kees en An Nederveen
Judith en Piet Blokland
Fij en Bas van As
Klazien van Stappen
Bep en Andries de Ruyter
Kor en Adrie Nederveen
Maria en Jan Huisman
Klein- en achterkleinkinderen

Hardinxveld-Giessendam, 17 oktober 1988

Huize „Pedaja”, Claverweer 1

Correspondentieadres: J. C. Nederveen, Dissel 20, 3371 HA Hardinxveld-Giessendam.

De begrafenis zal plaatsheben D.V. 21 oktober a.s. om 11.30 uur op de begraafplaats aan de Kerkweg te Neder-Hardinxveld.

Vooraf zal er een samenkomst worden gehouden in de grote zaal van het Herv. Centrum, welke aanvangt om 15.00 uur.